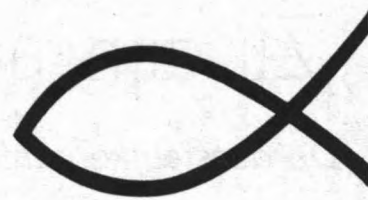

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Niet bij brood alleen¹⁾

„Hij gaf u het manna te eten, ... om u te doen weten, dat de mens niet alleen van brood leeft, maar dat de mens leeft van alles wat uit de mond des HEREN uitgaat.”

(Deut. 8:3)

Niet bij brood alleen. Een tekst bekend uit Schrift en politiek! Maar wat wordt er mee bedoeld? Dat brood alléén een mens niet in leven houdt? Dat daar het Woord nog bij moet komen? Immers, niet alleen van brood zal de mens leven, maar van alle woord dat uit de mond Gods uitgaat. (Mt. 4:4)

... maar ook bij géestelijk brood?

Brood en Woord, dat wordt al gauw: gewoon en geestelijk brood. Brood en Woord: het eerste voor de maag, het tweede voor het hart. Is dat zo? Dat een mens, als hij écht wil leven, niet alleen om 't aardse maar ook om het geestelijke brood moet geven?

Mt. 4:4 lijkt dit alleen maar te onderstrepen. Zie Jezus niet bij de duivelse verleiding om na 40 dagen vasten van stenen brood te maken: Het dagelijkse brood. Ik kan het missen; Ik heb het Woord, mijn geestelijke brood?

Wie deze woorden zo hanteert, komt terecht bij een tegenstelling die niet meer bijbels is maar heidens. Middeleeuwen. Een tegenstelling waarin de minachting voor het gewone als vanzelf is ingebakken. Het gewone brood? Ach, je kunt niet zonder. Maar het géestelijke Brood, dat is je ware! Alsof „gewoon” brood minder is. De hemel ging er zelfs voor open, voor het manna. Engelenspijze, hemelkoren, zegt Ps. 78. En Jezus leerde bidden, niet: Geef ons heden ons geestelijke brood - nee, onze dagelijkse boterham, die kreeg een plaats in het volmaakte gebed. „Niet bij brood alleen”, dat is niet: „... maar ook bij 't geestelijke brood, het Woord”!

Bij het beloftewoord alleen

Deuteronomium, letterlijk „tweede wet”, is een herhaling en een toespitsing van de wet. Door Mozes gesproken op de grens van het beloofde

¹⁾ Met dank aan dr B. Jongeling te Groningen, van wiens opmerkingen met vrijmoedigheid is gebruik gemaakt.

DOOR W. JANSE KATWIJK

land (1:1). Een herhaling van de grondwet voor dat land en een toespitsing daarvan op de nieuwe situatie die zal ontstaan, straks als Israël zelf de handen uit de mouwen steken moet voor levensonderhoud. Laat Israël dan nog eens terugdenken aan de les uit de woestijn (8:2)! Toen Israël honger kreeg, omdat brood bakken van meel uit graan er al gauw niet meer bij was. Toen Israël ook grote woorden kreeg: waren we maar in Egypte gestorven, toen we bij de vleespotten zaten en volop brood aten, Ex. 16. Toen stelde de HERE hen op de proef om te weten wat er in hun harten was. Toen deed de HERE hen honger lijden (vs 3) in zijn goddelijke pedagogie. Om, toen de honger knaagde, manna te geven.

Manna, niet omhooggegroeid, niet zelf klaargemaakt, maar omlaagegallen, ovenvers. Waarom? Omdat Israël weten zou, dat het niet alleen van brood leeft. Maar ook van manna. Met manna kan het ook. God is niet aan brood gebonden. Israël is voor zijn bestaan niet afhankelijk van wat komt uit de handen van mensen, maar van wat komt uit de mond van JHWH. En wat komt er uit zijn mond? Zijn Woord, dat het manna regenen zal? Nee, veel breder: zijn beloftewoord. Gesproken bij de brandende braamstruik, herhaald bij de brandende berg. Zijn beloftewoord van verlossing uit de hel van Egypte richting paradijs van Kanaän, waar

volop eten en drinken is. Van, bij, ja „op” dat woord moet Israël leren leven. Want het komt uit de mond van JHWH.

En door geloof alleen

Waar m'n brood is, is m'n vaderland, zegt het spreekwoord. Dat zegt Israël in de woestijn. Op weg naar het vaderland wil het terug naar het slavenland. Waar m'n brood is, is m'n vaderland, al is het dat gehate Egypte! Maar het is net omgekeerd. Waar mijn vaderland is, daar zal ook mijn brood zijn. Mijn vaderland is daar waar God me roept. En als ik ga waar God mij roept, dan krijg ik ook mijn levensonderhoud. Als God verlossing belooft, zal Hij dan niet in staat zijn, zijn volk - al is het door ongewoon voedsel - in het leven te houden? Dat moeten Gods kinderen leren, in navolging van de Zoon in de woestijn: te geloven, d.i. te leven op het beloftewoord van hun Vader. Ook al lijkt dat lijden met zich mee te brengen, wie gelooft wat Hij belooft, krijgt al wat hij nodig heeft. Zoekt eerst het Koninkrijk van God en zijn gerechtigheid en dit alles zal u bovendien geschonken worden... Door, immers, uw Vader, die weet dat gij dit alles behoeft! Laat uw Vader Vader zijn.

Daarmee stelt de HERE Israël op de proef, ook op de grens van Kanaän. Zal het dat nu ook blijven geloven? Straks zal alles anders worden. Het manna valt niet meer; zelf zal men moeten ploegen, eggen, zaaien, oogsten. Maar ook dan zal Israël weten: onze Vader geeft het ons. Door het geloof in zijn beloftewoord.

Dus uit genade alleen

In zon' tijd heeft ook Nederland geleefd, in een tijd dat het moeilijk zichtbaar was dat ons brood niet onze verdienste maar gave Gods was. Toen het zo goed ging met de economie, dankzij ons management, ons beleid... Na de oorlog zei men, terugkijkend op de crisis van de jaren '30: dat zal nooit meer gebeuren, we hebben de economie nu veel beter in de hand. En uit de woestijn kwamen we a.h.w. in het beloofde land. De 60-er en 70-er jaren, ze vloeiden over van melk en honing. Toen Israël zo voorspoedig was, ging het de kanaänitische vruchtbaarheidsgoden vereren. En hield het toen zijn brood? Toen vond het de dood. Want wie op brood alleen wil leven maar niet op het beloftewoord van God, zal tenslotte helemaal geen brood meer eten. Zie vs 19 v.

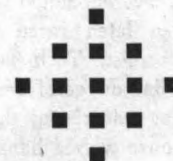
Nederland is de goden van welvaart en koopkracht gaan vereren. En behoudt het nu zijn brood? Zonder bekerings niet. Want alleen-maar-brood

Inhoud

- 155 Drs W. Janse,
Niet bij brood alleen
- 154 Drs H. de Jong,
„Zij zijn aardsgezind (3)
- 154 Ds A. H. Algra,
Pastorale Notities
- 156 H. Algra,
En dan zwijg je verder...
- 157 Liturgische Werkgroep
Eindhoven - Het Liedboek
- 158 D. W. L. Milo,
Boekbespreking

brengt de dood. Misschien stelt God ons op de proef. Om te zien wat er in de harten is. Verootmoediging of ongebroken hoogmoed? Het voor alles zoeken van brood en nog eens brood of het voor alles zoeken van zijn Koninkrijk? Er is een leven bij je inkomen, huis, auto, kleding en bestaan, dat met dit zoeken niet samen kan gaan. Maar wie leeft bij het vleesgeworden Woord in totale afhankelijkheid, krijgt geen stenen voor brood. Hoe zou Hij die zelfs zijn eigen Zoon niet gespaard maar van de hemel als het levende manna heeft overgegeven, ons met Hem niet alle dingen schenken?

En mocht de woestijn dan komen, in economisch of welk ander opzicht ook, dan kan zij die betekenis krijgen die zij óók heeft in de Schrift: de plaats van de genegenheid van de jeugd, van de liefde van de bruidstijd, van de vertrouwelijke omgang tussen bruidegom en bruid (Jer. 2). Om het met Ps. 4 te zeggen: „Verhef dan uw gelaat, o HEER. Gij maakt het mij zo wel te moede; hebben zij 's werelds overvloed, uw vrede in mijn hart is meer”. Omdat we weer geleerd hebben te leven bij het beloftewoord alleen, door het geloof alleen, uit genade alleen.

„Zij zijn aardsgezind“

Philippenzen 3:19 - ¹⁾

(De geestelijke achtergrond van het anti-raketten-besluit van de Synode der GKN.) - 3

Maar heeft de gereformeerde synode in haar besluit de aarde en haar belangen wel buiten Christus om willen behartigen? Hij wordt toch genoemd, expliciet en impliciet? Wat het expliciete betreft valt te denken aan de uitspraak „Alle vertrouwen op en dreigen met wapens, die massale vernietiging van de bevolking bewerken (en de aarde verwoesten, mag je aanvullen, dJ.), is in strijd met een leven in de navolging van Christus, die niet tot het einde heeft vernietigd, maar tot het einde heeft liefgehad“. Wat het impliciete betreft kan genoemd worden de uitspraak van de Synode van 1978: „Massavernietigingswapens en -methoden zijn in strijd met Gods heil voor deze wereld en dus uit den boze“. Christus en zijn heil worden genoemd, en wel naar hun diepste betekenis, getuige de verwijzing naar de liefde van Christus tot het einde, zoals daarover in de ouverture van de lijdensgeschiedenis gesproken wordt (zie Johannes 13 : 1 e.v.).

En toch ben ik van mening dat dat niet op een bijbelse wijze gebeurt. Hier wordt namelijk de nieuwe lap van het evangelie op het oude kleed van deze aarde gezet; hier wordt de jonge wijn van Christus' heilswerk in de oude zakken van deze wereld gedaan. En Christus leert ons dat dan en de wijn en de zakken verloren gaan. Wij kunnen namelijk het heil van Christus niet monteren op de wereld-zoals-die-is. Het Nieuwe Testament spreekt daarom herhaaldelijk van twee werelden: de tegenwoordige en de toekomstige, de aardse wereld en de nieuwe schepping die Christus bij Zich heeft. En het Nieuwe Testament maakt de gelovigen los van de ene wereld als iets achterhaalds, als iets waar we nog wel 'in' zijn, maar waar we niet meer 'van' zijn. Paulus schrijft in Galaten 6 : 14: „Maar ik moge ervoor bewaard blijven te roemen anders dan in het kruis van onze Here Jezus Christus, door Wie de wereld mij gekruisigd is en ik der wereld.“ Het kruis van Christus is hier gezien als de uitgang uit deze wereld. Bij het kruis treden wij de oude wereld uit en de nieuwe wereld van Christus binnen.

Wanneer we ons in deze werkelijkheid verdiepen en het bijbelse spreken tot ons door laten dringen, kunnen we schrikken van de kloof tussen ons en de bijbel, onverschillig of we als christenen in de synodale synode vertegenwoordigd zijn of niet. Als we hier kritiek leveren, zullen we de 'zij'-toon moeten laten varen en is de 'wij'-toon vereist. Toch moeten we vaststellen dat de gereformeerde synode in haar reageren op de dreiging die boven onze wereld hangt, dit on-

DOOR H. DE JONG AMSTERDAM

derscheid tussen oude en nieuwe wereld, tussen deze eeuw en de toekomstige eeuw niet kent. Het bewustzijn dat de tijd kort is en dat de wereld in zijn huidige vorm bezig is te

verdwijnen, naar het woord van Paulus (I Korinthiërs 7 : 29-31), ontbreekt. Want wel wordt in het besluit gesproken van het 'genadige uitstel' dat God deze wereld nog schenkt en dat dit een motief is voor ernstige waarschuwing en vermaan aan overheid en volk, zodat ook hier het besef doorklinkt van 'de tijd is kort', maar hoe geheel anders! Het gaat Paulus om de geloofs-oriëntatie op de komende eeuw, terwijl de synode geheel vervuld is van de zorg voor deze wereld. Voor de apostel is het voorbijgaan van deze wereld een vaststaand feit en van daaruit vermaant hij de gemeente haar tentpijnen niet te vast in de grond te slaan. De synode echter denkt en spreekt vanuit de overlevings-ideologie, die ook aangehangen wordt door hen die 'geen deel dan in dit leven wachten' (Psalm 17 : 7, oude berijming). Om deze redenen gaapt er een zeer diepe kloof tussen Paulus en de gereformeerde synode.

Maar zou van ons niet hetzelfde te zeggen zijn? Wij steigeren toch óók als we merken hoe los de apostel is van deze wereld? Hoe zitten ook wij niet aan de oude schepping vast! Mijn vrouw vertelde me dat ze een poosje geleden in de kerk naast een oudere zuster gezeten had, toen als

aanvangslied van de dienst werd opgegeven Psalm 46 : 1. De gemeente zong: „God is een toevlucht t'allen tijde, die ons uit nacht en dood bevrijdde. Al zou de aarde ondergaan, wij zien het zonder vrezen aan...“ Toen het lied uit was, zei de mevrouw tegen mijn vrouw: „Hoe kunnen we dat eigenlijk zingen?“ Een goede vraag, waaruit bleek dat ze had nagedacht over wat ze zong. Helaas is dat niet altijd het geval, zoals we allemaal van onszelf wel weten. Inderdaad, hoe kunnen we zoiets zingen? Dat kunnen we, als we, met deze psalmist, ons geborgen hebben op de vluchtheuvel Sion, de Godsstad, waar vers 2 van de berijmde psalm van zingt. „God woont in haar, zij wankelt niet“. En Sion is de vóórgestalte van de Christus. Vanuit Christus kunnen wij de ondergang van de oude wereld zonder vrezen aanzien. Ik blijf nog even in deze psalm 46, omdat er ook woorden in staan, die steun lijken te bieden aan diegenen die vanuit ons geloof partij kiezen voor de vredes-beweging. Van de Here God wordt namelijk in vers 10 gezegd: „...Die oorlogen doet ophouden tot het einde der aarde, de boog verbreekt, de lans stukslaat, de strijdswagens met vuur verbrandt“. Is dit dan geen religieus pacifisme? Nee, want, denk erom, hieraan vooraf gaat vers 9: „Komt, aanschouwt de werken des HEREN, die verwoesting op aarde aanricht“. Dat wil zeggen: onze God is hier zelf op het oorlogspad en met zijn strijd doorkruist Hij de oorlogen die op de aarde tussen de volkeren gevoerd worden. De Here God is in gevecht met de satan en in

Wonder

Op mijn „notitie“ van twee weken geleden kwamen enkele reacties. Het ging toen over wonderverhalen, n.a.v. een uitzending van de NCRV op tweede paasdag. Ik besloot m'n stukje met de opmerking dat we aan wonderverhalen geen behoefte hebben. Dan vraagt iemand: Er gebeuren toch nog wel wonderen? De briefschrijver weet er enkele te noemen, uit eigen gezin.

Maar ik heb niet gezegd dat er geen wonderen gebeuren kunnen. Dan zou ik veel te klein denken van God en veel te gering van Zijn zorg voor ons en onze kinderen. Het ging mij meer om de oncontroleerbare verhalen over wonderen; meestal vonden ze plaats in Amerika of op de Filipijnen.

In een ziekenhuis hier in de buurt hangt in elke kamer het verzoek: „Verveel Uw kamergenoten niet met uw verhalen over uw kwalen“. De directie heeft dus liever niet dat in het ziekenhuis over ziekten gesproken

Pastorale Notities

DOOR A. H. ALGRA MAASSLUIS

wordt. Dat lijkt een beetje raar, maar het is duidelijk, waarom dit verzoek gedaan wordt. Met die verhalen kun je een ander deprimeren. Het gaat dan om jezelf: úw verhalen, úw kwalen, en je helpt een ander er niet mee; je zet jezelf in de belangstelling. Dit nu moet in de Christelijke gemeenschap niet gebeuren: dat jij met jouw verhaal, over je geloof en over Gods verhoring van je gebed, een ander onder druk zet en hem of haar in de verdrukking brengt. Vooral bij secten en andere geloofsgemeenschappen komen die verhalen voor en ze hebben dan ook legio krantjes met wonderverhalen. Ze

doen me denken aan de advertenties van vroeger. „Kruschen Salts“, twee reeksen plaatjes: een man vóór de kuur, hij loopt met een stok; ná de kuur: hij loopt als een kievit. Thermogene Watten met het rode mannetje in vlammen, ook zoiets. En dan de fantastische haargroei-middelen. Meneer vóór het gebruik, nagenoeg kaal. Ná het gebruik: hij moet de kam ploegen door een zeer weelderige dos. „Duizenden getuigschriften bevestigen het“. Hr. V. te S., Hr. L. de Z., altemaal brieven die betuigen, hoe goed het haarwater is. Wanneer gelovige mensen met kreten komen als „Bid, het helpt!“ dan loop ik gevaar om dicht te klappen. Het lijkt me ook, dat wonderverhalen over gebedsverhoringen de bijbelse bedoeling miskennen met de tekenen, waarover in dat ware Boek gesproken wordt en bovendien verdringen die verhalen de bijbel. Er zijn nogal wat mensen, die gretiger lezen in een sensationeel „vroom“ boek, dan in de bijbel zelf. Het enige „sterk verhaal“ dat ik geloof, is Gods Woord.

¹⁾ Vervolg referaat Opbouw-vergadering.

dat geding beëindigt Hij de oude wereld met haar strijd om vanuit Sion, vanuit Christus, de nieuwe te voorschijn te brengen. We worden hier dan ook opgeroepen om vanuit het uiteindelijke geding de wereldse oorlogen te relativiseren. Niet dat we geheel onverschillig zijn voor de vraag wie hier op aarde wint en heerst, maar ook al kiezen we partij, we bewaren afstand. (Daarom ben ik ook geen lid van het ICTO, want al ben ik het met de politieke stellingname daar wel eens, ik geloof dat je, zeker als evangeliedienaar, in het politieke een zekere terughoudendheid moet betrachten. Ons eigenlijke ijzer ligt niet in dat vuur, - al is het natuurlijk niet verboden enig licht te ontsteken in de egyptische duisternis die er tegenwoordig hangt rondom het heilzame en broodnodige onderscheid tussen kerk en staat, zoals ik dan ook verschillende malen geprobeerd heb.). Wij worden dus in psalm 46 niet aangespoord om de vrede tussen de volken te bevorderen (evenmin trouwens om het tegenovergestelde te doen!), maar we worden wel zeer duidelijk door de kinderen van Korach opgeroepen om in het eigenlijke geding waar het in de wereldsgeschiedenis om gaat niet aan de verkeerde kant te staan. Ook inzake oorlog en vrede zullen we eerst en vóór alles Gods Koninkrijk en zijn gerechtigheid hebben te zoeken, in het vertrouwen dat ons een betrekkelijke rust en welvaart, voorzover we die nodig hebben, in de schoot zal worden geworpen. Met het oog daarop bidden we ook voor onze overheden en voor alle vredes-inspanningen die zij (behoren te) ondernemen.

De theologe Dorothee Sölle, wier gestalte ik zeer duidelijk zie oprijzen achter het anti-raketen-besluit van de gereformeerde synode, heeft eens een poging gedaan om een op moderne leest geschoeide herformulering te geven van de Geloofsbelijdenis van Nicea. Het laatste artikel daarvan, het geloof in het leven der toekomstige eeuw, gaf zij als volgt weer: „Ich glaube an die Zukunft dieser Welt Gottes". Inderdaad is hier uit het puin van de oorspronkelijke zin een nieuwe gemaakt. De woorden belijden echter tegelijk een nieuw geloof, dat niet langer bijbels te noemen is: „Ik geloof aan de toekomst van deze wereld die van God is". De toevoeging 'die van God is' geeft hier een religieuze wijding aan wat overigens pure aardsgeschiedenis is. Het is waar, deze wereld is ook van God, maar dat is des te erger voor haar. Daar kan helaas sinds de zondeval geen heil uit afgeleid worden. Integendeel, God zal de wereld oordelen. In het kruis van Christus heeft God al een definitief vonnis over haar geveld, namelijk dat ze voorbij gaat en vervangen wordt door de toekomstige. Daarom maakt de Heilige Geest ons van haar los.

nen, met zoveel dreiging boven ons hoofd, niet doen alsof onze neus bloedt? Wat een angst, wat een paniek is er wel niet onder de mensen! Zeker pleit ik er niet voor dat de kerk, in deze tijd van sombere vooruitzichten voor de vrede op de aarde, zou moeten zwijgen. Ik zie drie dingen die gezegd moeten worden. In de eerste plaats moet de kerk op de angst onder de mensen ingaan. En wel door met alle kracht te zeggen dat niets ons scheiden zal van de liefde van Christus, noch dood noch leven... noch atoom-geweld, ...noch enig ander schepsel (Romeinen 8 : 38 e.v.). In de tweede plaats dat Gods heilsplan doorgaat en dat alle dingen, ook de dreiging van nu, moeten medewerken ten goede van hen die naar Gods voornemen geroepen zijn (Romeinen 8 : 28). In de derde plaats moet een synode de kerken en de gelovigen opwekken om aanhoudend voor de overheden te bidden (I Timotheüs 2 : 1-5). Want in de vrede van Babel, de wereld waarin we wonen, zal ook voor ons (enige) vrede gelegen zijn, heeft de profeet Jeremia gezegd (Jeremia 29 : 7). En dat niet alleen. Ook voor de evangelie-prediking is het van groot belang dat er rust onder de volken heerst. God houdt deze wereld immers in stand totdat de laatste uitverkorene zal zijn toegebracht.

Niets meer? Valt er echt niets meer te zeggen? Let wel, we hebben het nu over het spreken der kerk. Christenen die in de wereld leven, zullen op de post waarop ze gesteld zijn, ook moeten spreken, deskundig en ter zake, en waar het pas geeft ook belijdend. Maar de kerk is de enige instantie in de wereld die de belangen van het toekomstige leven behartigt. Als ook zij daarover zwijgt, wie zal dan nog spreken? Als ze echter hierin gehoorzaam haar taak vervult, geloof ik dat ze tot een zegen gesteld zal worden. Dat ze dan op een geheimenissvolle wijze meer voor de vrede en de rust onder de volken zal betekenen, dan wanneer ze zich rechtstreeks met de politiek bemoeit. Ik denk hier vooral aan de vrees. Als wij met de evangelie-prediking, zoals hierboven uiteengezet, iets kunnen doen aan de angst van de mensen, dan geschiedt er werkelijk heil. Want de vrees, de paniek, is het gevaarlijkste dat er vandaag bestaat.

Maar wat had de synode dan moeten zeggen? We kunnen toch als christe-

Hoor, Here Jezus, mijn gebed

Naar: „Ich ruf zu dir, Herr Jesu Christ"

1. Hoor, Here Jezus, mijn gebed,
wil mij genade schenken!
U smee ik: laat in deze tijd
de moed mij niet ontzinken.
Versterk het waar geloof in mij:
dat ik aan U mij geve
en mijn leven
mijn naaste dienstbaar zij,
laat bij uw woord mij blijven.
2. Geef mij, mijn Here en mijn God,
om uit geloof te leven:
dat ik geen voorwerp wordt van spot,
door valse hoop gedreven.
Doe mij, als ik van hier moet gaan,
alleen op U vertrouwen
en niet bouwen
op wat ik heb gedaan:
die hoop zou mij berouwen.
3. Maak mij met heel mijn hart bereid
mijn naaste te vergeven:
Gij schold ook mij mijn schulden kwijt,
uw vrijspraak is mijn leven.
Uw woord, dat elke dag mij voedt,
geef dat het mij mag leren
mij te weren
als voor- of tegenspoed
mij van U af wil keren.
4. Heer, laat geen vreugde of verdriet
van U mij weg doen drijven;
wanneer Gij zelf mij bijstand biedt,
kan ik toch staande blijven.
Want niet door werken van de wet
kan ik het leven erven
of verwerven:
om niet ben ik gered
en leef ik na het sterven.
5. Help mij: het kwaad is mij nabij,
het goede wil ik werken!
Maar op uw trouw verlaat ik mij:
uw Geest, Hij zal mij sterken!
In uw kracht bied ik tegenstand
en zal ik vruchten dragen
al mijn dagen,
in goede grond geplant.
Heb dank, Heer Jezus! Amen.

Johann Agricola (± 1494-1566)
vertaling: Joop Klein, Rijswijk

Melodie: „Ich ruf zu dir, Herr Jesu Christ"

(Liedboek 404)

En dan zwijg je verder.....

Een onderzoek over het geloofsaspect binnen de maatschappelijke hulpverlening

Welke rol speelt de levensbeschouwing binnen het gespecialiseerd maatschappelijk werk rond geestelijk gehandicapten? Welke waarde hechten ouders aan begeleiding door een maatschappelijk werker die hun levensovertuiging deelt? En: hoe kijken maatschappelijk werkers tegen de behoeften van de ouders op dit gebied aan; worden deze wensen herkend?

In het verlengde van de beide vraagstellingen: is het terecht dat de 'deconfessionalisering' van deze hulpverlening (de instellingen zijn niet meer gebonden aan een geloofsovertuiging) min of meer vanzelfsprekend lijkt te zijn? Vragen die aan bod komen in de doktoraal-skriptie van drs M. J. A. Egberts, die in 1983 aan de Vrije Universiteit in Amsterdam afstudeerde als ortho-pedagoog.

Voor de levensbeschouwing geen plaats meer?

De eerste twee hoofdstukken van het onderzoek zijn zeer zeker ook van belang voor mensen die zelden met verstandelijk gehandicapten te maken hebben. Een parallel valt te trekken naar allerlei andere levensterreinen waar de 'ontzuiling' onderwerp van discussie is.

Het is Egberts opgevallen dat er jarenlang nauwelijks over de relatie tussen maatschappelijk werk en levensbeschouwing werd geschreven. Betekent dit dat het geloof buiten iedere discussie stond? Ja, maar niet op een positieve wijze: uit dit vacuüm is een situatie voortgekomen waarin het vanzelfsprekend lijkt dat de levensovertuiging geen rol meer speelt binnen het maatschappelijk werk. Na een jarenlange stilte schrijft Behrend in 1972: „Vechten voor het behoud van de eigen identiteit is voor werkers niet meer van belang; voor sommige bestuurders is het nog een aardig tijdverdrijf”. Het rapport „Maatschappelijke Dienstverlening Levensbeschouwing” (1978) konstateert dat de maatschappelijk werkers het losmakingsproces (in dit geval uit de R.K.-Kerk) als een bevrijding uit kerkelijke bevoogding, uit de levensbeschouwelijke hegemonie, beschouwen. Het rapport vat de situatie als volgt samen: „In de praktijk blijkt dat de levensbeschouwing bij maatschappelijk werkenden zelf als restprobleem verdwijnt naar de sfeer van de strikte privé-overtuigingen. Zij spreken er elkaar dan ook niet op aan, men zwijgt er eerder over”.

Egberts konstateert de laatste jaren wel een opleving in voornoemde discussie, en daar zijn de oprichting van drie nieuwe Sociale Akademies (Ede, Zwolle en Kampen) en van de Evangelische Hogeschool (Amersfoort) mede debet aan. Mèt Egberts ben ik evenwel van mening dat voornoemde discussie bij een groot aantal maatschappelijk werkenden lijkt te hebben afgedaan. Zo wordt b.v. een fusie niet in de eerste plaats op grond van het levensbeschouwelijke aspect afgewezen, of op grond van wensen van de ouders, maar omdat men „vaktechnisch” niet bij elkaar past...

DOOR H. ALGRA DEN HELDER

Ontkerkelijking

Het kan niet ontkend worden: met name sinds het begin van de zestiger jaren kunnen we spreken van een sterke mate van ontkerkelijking in Nederland. In 1961 gaf 18% van de bevolking aan niet bij een kerk te horen, en in 1971: 41%. Volgens de verwachtingen zal deze tendens zich de komende jaren voortzetten (zie o.a. het onlangs verschenen rapport „Maar men moet toch iets wezen” door P. van Doorn en Y. Bommelé; een onderzoek dat is gedaan door Interview B.V. // h.a.). Als we spreken over „achterban” staan christelijke organisaties (in kwantitatief opzicht; wat de aantallen betreft) dus op de tocht.

Egberts beperkt zich echter niet tot de ontkerkelijking wat betreft het aantal Nederlanders dat zich nog lid acht van een kerk. Hij konstateert dat de reikwijdte van de godsdienst ook minder wordt: deze speelt op allerlei levensterreinen geen dominerende rol meer. Tenslotte noemt hij de 'innerlijke secularisatie': ook mensen die zich kerkelijk blijven noemen zijn vaak veranderd in hun geloof. Daarmee is een verschuiving gepaard gegaan naar het praktisch handelen.

Echter, „alvorens na deze sombere gegevens, 'de genadeklap uit te delen' aan de laatste levensbeschouwelijk georganiseerde instellingen, lijkt enige bezinning - zowel op de waarde van deze instellingen als op het alternatief van de interlevensbeschouwelijke instelling - geen overbodige luxe”. Met die bezinning is Egberts in zijn onderzoek aan de slag gegaan.

Een gehandikt kind

Een geestelijk gehandikt kind roept, zo stelt Egberts, bij ouders (of ze nu godsdienstig zijn of niet) vragen op als: 'wat is de betekenis van dit leven?' en: 'waarom overkomt

juist óns dit?' De afgelopen jaren zijn er heel wat onderzoeken gepubliceerd die deze crisis onderstrepen. Stubblefield schrijft: „Voor de meeste godsdienstige ouders veroorzaakt de geboorte van een geestelijk gehandikt kind een 'theological crisis'. Het beeld van de liefdevolle Vader die zijn kinderen het beste geeft, wordt met zo'n gebeurtenis wreed verstoord”. Bogers schrijft: „Ouders van geestelijk gehandikte kinderen hebben in zekere zin het voorrecht dat ze de levensvragen niet uit de weg kunnen gaan, maar er in alle hevigheid mee gekonfronteerd worden. Ze 'moeten' wel een weg proberen te vinden, terwijl anderen levensbeschouwelijke vragen een tijd lang uit de weg kunnen gaan”.

Gezien in het licht van het voorafgaande kunnen we stellen dat er wel degelijk een verband bestaat tussen hulpverlening op het gebied van de gehandikaptenzorg en geloof. De huidige tendens om één komponent van de hulpverlening te beschouwen als het eigen vakgebied kan leiden tot een versnippering van de hulpverlening (waarin zelfs de hulpverleners nauwelijks meer de weg weten te vinden...). Weliswaar zijn er voor sociale, medische, pastorale en psychische hulpverlening afzonderlijke hulpverleners, maar bestaat er ook niet een taak die iedere werker heeft ten aanzien van de levensvragen van de hulpvrager? Het zondermeer afdoen met: „voor die problemen is de dominee” doet mij denken aan een ooit door mijn grootvader (dr H. Algra) gezegde parallel: „eten met daarna een hapje zout”. Maar vragen ouders ook daadwerkelijk meer van de hulpverlener? Het woord is weer aan drs Egberts.

Een duidelijk verschil van mening

In de meest gesekulariseerde provincie van Nederland, Noord-Holland, ging Egberts op onderzoek uit. Hij deed een enquête uitgaan naar maatschappelijk werkenden en ouders die betrokken zijn bij twee Sociaal Pedagogische Diensten (deze diensten begeleiden ouders van geestelijk gehandikte kinderen o.a. bij plaatsing op dagverblijven, gezinsvervangende teruizen en in inrichtingen). Eén dienst is „federatief” (een samenwerkingsverband tussen de 'zuilen'), één dienst is protestants-christelijk.

De meeste maatschappelijk werkenden die de enquête hebben ingevuld stellen dat de ouders weinig of geen behoefte hebben om te spreken over godsdienstige overtuiging in relatie tot de problematiek van hun kind. Deze zaak komt dan ook zeer zelden aan de orde. Echter: twee maatschappelijk werkers bij de federatieve dienst die zelf kerkelijk meelevend zijn zeggen dat het geloof vaak wel 'n rol meespeelt in gesprekken met kerkelijke ouders. Zij zeggen ook in de praktijk het geloofsaspect aan de orde te (kunnen) stellen, op grond van datgene wat de ouders aanreiken. Een

Redactie

Ir. A. W. Biersteker
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P. J. van Kampen
Mr. dr. J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds. E. R. Postma

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller, Dovenetel 45,
8446 SH Heerenveen
Tel. 05130-20476

Kerknieuws / Uit breder kring

M. J. F. van der Wal
Brugakker 60-17
3704 RA Zeist
Tel. 03404-61525

konklusie die hier dan ook kan worden getrokken is dat een hulpverlener een antenne nodig heeft om te weten wat de ouders beweegt („je hebt dan vaak maar een half woord nodig”, aldus één van de ouders).

Met name binnen de Protstants Christelijke Dienst vormt het geloof voor de ouders een belangrijk referentiekader: het bepaalt hun denken schoolkeuze, kerkbezoek, kiezen van een tehuis met een bepaalde signatuur). Veel ouders kiezen deze dienst uit vanwege de overeenkomstige geloofsovertuiging. Ze zullen dus ook meer van begeleiding in dit opzicht verwachten dan de ouders die betrokken zijn bij de federatieve dienst. Ouders die lid zijn van de R.K.-Kerk blijken overigens veel minder hoge verwachtingen te hebben op dit gebied.

Naar aanleiding van de enquête-uitkomsten komt Egberts tot de konklusie dat de behoefte aan het invulling geven aan het geloofsaspect bij de ouders veel groter is dan de maatschappelijk werkenden denken (getalsmatig gezien, al valt dit gegeven moeilijk in getallen weer te geven: 3 maal zo groot). In zijn onderzoek komt Egberts tot meer opvallend cijfermateriaal. Zo denken de maatschappelijk werkenden dat bij ongeveer 20% van de ouders de geloofsovertuiging ter sprake is gekomen, terwijl ongeveer de helft van de ouders zegt dat ze op de één of andere manier duidelijk hebben gemaakt dat het geloof veel voor hen betekent. Opnieuw: de antenne...

Wat is er aan de hand?

Misschien kunnen we hier spreken van een „self-fulfilling prophecy”. Maatschappelijk werkers verwachten niet dat ouders hun geloofsovertuiging in het contact met hen willen betrekken, en ze spreken er dus niet over. Daardoor voelen veel ouders zich niet zo vrij om het geloof ter sprake te brengen. Ze hebben de indruk dat dit voor hun maatschappelijk werker niet aan de orde is. En daarmee is dan de cirkel gesloten: de voorspelling bewijst zichzelf! Kunnen ouders dan niet een actievere rol spelen?

Egberts schrijft dat dit voor lang niet alle ouders gemakkelijk is. Daar liggen de vragen vaak te diep voor en zijn ze soms moeilijk onder woorden te brengen. Daarnaast zegt hij, dat het in een gesekulariseerde samenle-

ving heel wat moed vereist om ook buiten de kerkmuren te laten blijken dat het geloof ook in het leven van alledag een belangrijke rol speelt. Beide factoren maken dat enerzijds de maatschappelijk werker een antenne moet bezitten om de signalen op te vangen en anderzijds dat ouders zich ook 'veilig' moeten voelen. Ik voeg hier nog een aspect aan toe: heel wat ouders voelen zich m.i. ten opzichte van de „professionele zorg” (mensen die in de zwakzinnigenzorg werken) in een te afhankelijke positie. Die positie maakt dan dat je je eisen lager stelt. De maatschappelijk werker pakt niet op wat je zegt over het geloof, dus dat zal wel niet van belang zijn. En dan zwijg je verder. Want hij moet ervoor zorgen dat jouw kind in een goede voorziening terecht komt. En hij zal het wel het beste weten... (dit beeld lijkt op papier overtrokken, ik denk toch dat in de praktijk dergelijke processen meespelen).

Een federatie: de neutrale algemeenheid

Mede als gevolg van bezuinigingen door de overheid speelt (o.a.) in Noord-Holland weer de vraag of de verschillende diensten een federatie of fusie aan moeten gaan (de zgn. 'gepulde algemeenheid'). Egberts heeft zijn twijfels bij de hooggestemde idealen bij de start van een dergelijke samenwerking, de ouders blijken zelfs tegenstander van een federatie te zijn. Nu de federatieve dienst 5 jaar werkzaam is kiest méér dan de helft van de aangesloten ouders nog altijd voor de traditionele Sociaal Pedagogische Diensten. Slechts 28% van de ouders geeft aan de interlevensbeschouwelijke samenwerkingsvorm de eerste voorkeur. De ouders die te maken hebben met de Protestants Christelijke Dienst zijn ook gekant tegen een eventuele federatie; de helft wil de huidige situatie handhaven, een aantal ouders is voor oecumenische samenwerking. Kortom: de 'gepulde algemeenheid' lijkt vanuit 'de basis' een weinig geaksepteed alternatief.

Egberts constateert dat een federatie in de praktijk moeilijk te verwezenlijken valt: signalen van levensbeschouwelijke aard worden slecht opgevangen. Overigens biedt ook de PC-dienst hiertoe geen garanties, wel zullen de ouders zich hier waarschijnlijk gemakkelijker op dit punt uiten (zie eerder in dit artikel). In feite zal, in een sekulariserende wereld, binnen de zgn. 'gepulde algemeenheid' de levensbeschouwelijke dimensie een minimum aan aandacht krijgen, aldus Egberts. Hij spreekt dan ook van een 'neutrale algemeenheid'.

Aanbevelingen

Egberts sluit zijn onderzoek af met een aantal aanbevelingen. Hij stelt o.a. dat ouders direkt aan de kwaliteitsverhoging van de hulpverlening bijdragen, wanneer zij duidelijker kenbaar zouden maken wat hun behoeften zijn ten aanzien van de levensbeschouwelijke dimensie. Bij de start van de relatie moet er duidelijkheid zijn: ouders kunnen stellen dat het geloof veel voor hen betekent, maar ook de maatschappelijk werker mag gevraagd worden naar zijn visiekaartje. Geloof hoeft geen taboe

te zijn. Het gaat in de hulpverlening om één de mens. Dit meer aan elkaar duidelijk maken is broodnodig om de kortsluitingen tussen maatschappelijk werk en ouders, zoals genoemd in de skriptie van Egberts, minder vaak te doen voor komen. Grotere mondigheid van de ouders op dit punt kan een instrument zijn om ongefundeerde ontzuiling tegen te gaan. Immers, als hulpverleners het idee hebben dat geloof niet zozeer een rol speelt dan zullen zij op die gronden ook geen bezwaren aantekenen tegen het opheffen van hulpverleningsorganisaties die werken op basis van een christelijke levensovertuiging. Als ouders dit belang duidelijk naar voren brengen wordt het moeilijker om het belang van het geloofsaspect te ontkennen. Egberts raadt in dit verband ook aan om b.v. ouderverenigingen in te schakelen, thema-avonden te beleggen enz. Naar de hulpverleningsinstanties toe is het van groot belang dat ook zij zich bezinnen op de vraag wat het geloof betekent in de hulpverlening. Egberts noemt deze vraag belangrijk, zeker voor de Protestants-Christelijke instellingen (77% van die ouders vindt het belangrijk dat de maatschappelijk werker hun geloofsvertuiging deelt). Bovendien kan opgemerkt worden dat een grotere mate van overeenstemming tussen ouder en maatschappelijk werker tevens leidt tot een grotere tevredenheid over de wijze waarop aan de levensovertuiging een plaats wordt gegeven in de hulpverlening.

Konklusie

Uit het onderzoek van Egberts blijkt duidelijk dat het beeld dat veel hulpverleners hebben als zou het geloof geen rol spelen binnen het maatschappelijk werk rond geestelijk gehandicapten niet wordt gedeeld door de 'konsumentenorganisatie', d.w.z.: de ouders. Wel dient hierbij te worden vermeld dat bij het onderzoek van Egberts vooral oudere ouders

waren betrokken; het zou kunnen zijn dat dit beeld er over een aantal jaren (bij een volgende generatie) heel anders uit ziet. Gezien de leeftijd van veel maatschappelijk werkenden zou men wellicht zelfs van een generatiekloof kunnen spreken. Overigens wrekt zich hier waarschijnlijk ook het feit dat men jarenlang heeft gedacht dat geloof geen rol dient te spelen binnen het maatschappelijk werk. Veel opleidingen schijnen dit als een taboe aan hun studenten te hebben verkondigd, omdat dit ten koste zou gaan van het vaktechnische aspect van de hulpverlening, de 'antenne' werd dan ook niet ontwikkeld, eerder afgebroken.

Vooralsnog lijkt echter een verdergaande ontzuiling van instanties voor maatschappelijke dienstverlening aan verstandelijk gehandicapten niet overeenkomstig de wensen van de ouders te zijn, en ook niet ten dienste te staan aan een goede kwaliteit van hulpverlening.

Met het feit dat de heer Egberts dit op papier heeft weten te zetten heeft hij veel ouders van geestelijk gehandicapten een belangrijke steun in de rug gegeven. De gegevens die hij in zijn onderzoek aandraagt zijn echter niet alleen voor deze beperkte groep mensen van belang: het raakt een veel bredere groep van organisaties op het gebied van hulpverlening en onderwijs. Met name de hoofdstukken over de relatie tussen geloof en maatschappelijk werk en over psychotherapie bevatten veel literatuurgegevens die tot nadenken stemmen. Wie de ruim 200 bladzijden nog eens helemaal wil nalezen kan de skriptie bij de schrijver bestellen.

„En dan zwijg je verder...”

door: M. J. A. Egberts.

Wie dit werk zelf in zijn bezit wil hebben moet f 21,75 overmaken op postgiro 3378648 t.n.v. M. J. Egberts te Amsterdam.

eschatologisch geloof”. (Comp. p. 600).

De melodie achten we niet bijzonder geslaagd.

Tekst: 1; melodie: 2.

Lied 252

Dit Lied geeft de indruk zo hier en daar een product te zijn van een dichterlijk woordenspel. Vgl. in strofe 1: „te vragen honderd-uit”, in strofe 2: „te geven honderd-in” en „de adem in en uit”. Het lied is volgens de dichter ontstaan tegen de achtergrond van Gal. 5:16-24. Merkwaardig is dan wel de 4e regel van strofe 1: „de vrede allermeest”. Waaraan is dit ontleend? Naar 1 Cor. 13 zou de liefde de meeste genoemd moeten worden.

De tekst kan op diverse bekende wijzen gezongen worden. De hier aangegeven melodie is volgens de componist „een probeersel geschikt voor diverse teksten”. Hieruit zal dan wel moeten worden verklaard dat de melodie nogal conventioneel klinkt.

Tekst: 1; melodie: 2.

Lied 253

„Al vroeg in de middeleeuwen is dit een geliefd avondlied geweest en ook in later tijden is het betrekkelijk populair geweest en vrij veel vertaald” (Comp. p. 604).

Bij overweging van de diverse strofen is o.i. de 3e de beste. Bij de 1e zijn wel enkele vraagtekens te plaatsen: „o zalig licht” (?), „Drieveuldigheid, die één in hart en wezen zijt” (?) en eveneens bij het slot van strofe 2: „geef dat ons lied Uw lof verspreidt van eeuwigheid (?) tot eeuwigheid”. De melodie is erg mooi, gregoriaans van karakter. „Regel 1, 2 en 4 hebben dezelfde melodie, de zelfstandige regel 3 bevat het melodische hoogtepunt”.

Tekst: 2; melodie: 3.

Lied 254

We hebben in dit Lied vermoedelijk te maken met het oudste lied van de Duitse Evangelische traditie, een liedbewerking van het groot-Gloria. „In veel lutherse kerken, o.a. in nagevolg geheel Scandinavië, zingt men dit lied elke Zondag in plaats van het onberijmde groot-Gloria”. (Comp. p. 606). Tegen strofe 3 en 4 zou als bezwaar kunnen gelden dat Jezus en de H. Geest daarin rechtstreeks worden aangesproken inzake persoon en werkzaamheid.

De melodie is mooi en goed bekend (b.v. mede door Lied 466).

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 255

Dit Lied mag als algemeen bekend worden verondersteld, al is zo hier en daar de tekst, vergeleken met de vroegere versie, enigszins gewijzigd, zo b.v. in 't bijzonder in strofe 2.

Ook deze melodie is algemeen bekend.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 256

De eerste strofe van dit Lied brengt Lied 116 in gedachten, waar ook de invloed van de middeleeuwse mystiek merkbaar is.

Overigens zijn de sterk gezochte beelden en uitdrukkingen in velerlei

Het Liedboek

Lied 250

De volkomen eenzijdige manier van aanspreken van en roepen tot de H. Geest maakt dit Lied moeilijk aanvaardbaar. Opmerkelijk is in dit verband de volgende uitspraak van de dichter: „intussen is het een wonderlijke zaak met die bijkans ontelbare aanroepingen van de Heilige Geest... In de Bijbel immers wordt nergens tot de H. Geest gebeden of geroepen! Hoe zou het ook: de Geest immers is zelf de voorwaarde van ons bidden en roepen en zingen”. (Comp. p. 599).

De melodie is die van Psalm 134.

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 251

Afgaande op de toelichting van de dichter behoeft het niet te verwonde-

DOOR LITURGISCHE WERKGROEP EINDHOVEN

ren dat de duidelijkheid en zeggingskracht van dit Lied o.i. veel te wensen over laat. Hij merkt o.m. op „Hoe maakt men een kerklied? Soms mischien doordat men er zo'n behoefte aan heeft de vloed van heilige geheime woorden af te dammen, te beheersen in een overzichtelijke vorm, te overzien. Vooral de eerste strofe is ontstaan uit een poging tot samenballing en objectivering, terwijl de tweede reminescenties heeft aan een mij vooral vroeger dierbaar

opzicht moeilijk te verstaan en in hun onderlinge verband tamelijk ondoorzichtig: strofe 2 is hiervoor wel illustratief.

De melodie is goed, maar niet eenvoudig, zodat wel enige oefening vereist is.

Tekst: 1; melodie: 3.

Lied 257

Dit Lied is „een veel en dankbaar gezongen kerklied geworden. Een lied waarin het huisgezin des geloofs zich goed heeft kunnen vinden”.

De melodie is reeds bij Lied 221 besproken.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 258

Ook dit Lied kan worden geplaatst in de reeks: algemeen bekende gezangen, zowel wat de tekst als de melodie aangaat.

Tekst: 3; melodie: 3.

Lied 259

Voor dit Lied geldt hetzelfde als voor het voorgaande. Dat betekent ook dat een verouderd woord als „Ontzondigd” geen bezwaren oplevert.

Tekst: 3; melodie: 3.

A. t.a.v. de tekst der liederen:

het cijfer 1
bij niet voluit Schriftuurlijke tekst, b.v. vanwege het humanistisch karakter of door een sterke piëtistische inslag;

het cijfer 2
bij een weliswaar Schriftuurlijke, maar niet direct begrijpelijke, en aanspreekbare tekst;

het cijfer 3
als de tekst volkomen Schriftuurlijk en zonder meer verstaanbaar is.

B. t.a.v. de melodie der liederen:

het cijfer 1
voor een niet-aanvaardbare melodie;

het cijfer 2
voor een onbekende melodie die na enige oefening, eventueel met behulp van een koor, door de gemeente wel te zingen is en voorts ook voor een melodie die niet bepaald tot „de beste” behoort;

het cijfer 3
voor „een goede” melodie, geschikt voor de gemeentezang.

Boekbespreking

Maarten 't Hart,

De Ortolaan

boekeweek-geschenk 1984

De omslag zegt, dat dit boek over een „vergeefse liefde” gaat. Zo iets is een tegenstrijdigheid - want liefde, die de naam waard is, kan nooit vergeefs zijn. Waarschijnlijk is bedoeld: een vergeefse poging tot geslachtelijk contact, maar dat is niet hetzelfde; van tijd tot tijd moeten we ons dat even herinneren. Overigens doet de schrijver zelfs geen vergeefse poging in die richting, maar bewaart de zuivere liefde, die hij van zijn vrouwelijke collega terugkrijgt in de vorm van trouw, begrip, rust. Zo kunnen twee mensen, ook zonder seksuele praktijken, elkaar zeer gunstig beïnvloeden, dienen en bouwen. Dat is de eerste winst van dit kleine boek. En zo'n zuiver boek, in de stroom van vnzee literatuur van onze tijd, is op zichzelf al een vreemde vogel, een heel mooie.

De ortolaan is ook zo'n vreemde vogel. Hij bestaat werkelijk, is veelkleurig en zeldzaam, een soort gors die onder meer in „de achterhoek” voorkomt. In alle vier verhalen komt de ortolaan als een herkenningsthema voor. Er zijn meer herkenningsthema's, die de vier verhalen tot een kwartet maken. Dat de schrijver zijn vrouwelijke Belgische collega op diverse biologencongressen ontmoet en met haar een fijnzinnige verhouding van wederkerig begrip en eerlijke tegenwoordigheid opbouwt - zonder te vragen, zonder te dwingen - is het hoofdthema.

Een tweede herkenningsthema is het gezang „alle roem is uitgesloten”, dat de schrijver zich van zijn gereformeerde jeugd herinnert. Hij houdt het voor zichzelf - niet voor haar. Zij, Franstalige Belgische, is niet op deze golfen gestemd, niet filosofisch van aard; eerder puur-vrouwelijk, altijd meisje, ondanks haar pilletjes en haar kindertjes. Maar de schrijver zingt van „onverdiende zaligheid”, die hij van zijn God heeft genoten - en het is goed dit te horen. Niet iedereen is in staat om dank u te zeggen tegen een christelijke opvoeding. Ook het thema van Gods verkiezende liefde, reeds werkzaam „ja, nog eer ik was geboren”, is een dankzegging waard; maar het thema loopt uit op een Tibetaanse meditatie over ons voor-geboortelijk zijn. De regel „eer Gods hand, die alles schiept, igt uit niet tot aanzien riep” geeft de bioloog aanleiding tot een moedig verzet tegen het „wetenschappelijke” evolutionisme van onze dagen. En dat doet bepaald goed.

In het voorbijgaan komt, als nevenproduct, een pessimist uit de lucht vallen, die vroeger tegen Maartens vader verklaard heeft: zeker te weten, dat hij niet was uitverkoren; de bekende masochist, die - al Gods beloften en liefde ten spijt - zichzelf buiten Gods „onverdiende zaligheid” sloot. Eigenlijk een ellendig vervolg op de leer: dat God, voor iemands geboorte, hem al naar de hel zou kunnen verwijzen. Maarten verwerpt een dergelijke caricatuur van onze he-

melse Vader niet, maar geeft daar een nieuwe en ongehoorde variant op: hijzelf was wel uitverkoren, zegt hij, maar dat Goddelijk raadsbesluit is na dato herzien. Dat is zo mogelijk nog erger. Als dat zou kunnen zou God niet alleen despotisch-grillig maar ook nog despotisch-onbetrouwbaar zijn. Het is de wil van Mijn hemelse Vader niet, dat er iemand verloren gaat - zei de Heiland - maar dat allen tot bekering komen.

De „vulstof” van deze novelle is natuurlijk (behalve goede referenties aan Bach) een zak vol biologische weetjes; en de „smaakmaker” is wat melancholische Kierkegaard-filosofie; beide zeer lezenswaard en boeiend, maar dat kunt u aan deze schrijver overlaten! Maarten 't Hart (we hebben het hier vaker gezegd) kan gewoon goed schrijven. Je bent haast blij, wanneer je hem op een taalfoutje betrapt - maar met zo'n talent is het mogelijk, ons volk met goede literatuur te verblijden. Hij moge het doen.

- o -

Een bezwaar tegen zijn kuise liefde brengt de schrijver zelf ter tafel: wanneer hij deze houding „het fenomeen van het bezet-zijn” noemt; namelijk wanneer „een geliefde andere toenadering weigert (niet vanwege innerlijke remmingen, maar) omdat er al een relatie bestaat, die een nieuwe uitsluit”. Zo staat het op de verkopende omslag, zo staat het ook in het boek (p. 83). Hij citeert de filosoof Theodor Adorno, maar maakt diens thema, vrees is, tot het zijne.

Als Adorno, als Maarten 't Hart, gelijk zouden hebben, betekent dit: dat, wanneer mensen in liefde elkaar ongerept laten, dit een gevolg van een ingeboren automatisme zou zijn: dat aan een biologisch wezen slechts één bindingsmogelijkheid toestaat. Zo ongeveer als de eenwaardige elementen in de scheikunde, die zich slechts aan één kapstok kunnen ophangen. Zo ongeveer als de kraaiachtigen en roofvogels, die levenslang hun echtgenoot trouw blijven op dierlijke gronden.

Dat zou dan een treurig besluit van dit boek zijn. De werkelijkheid van onze onbeschaamde dagen is, dat de mens zeer polygaam is en dat - wanneer hij zich vanwege uiterlijke of innerlijke remmingen monogaam gedraagt (zijn echtgenoot trouw is) dit een bewuste besluitshouding is, die - religieus of niet - op *ethische motieven* is gebaseerd. Het neen-zeggen tegen de opgelegde verleiding is een daad, die de mens tot mens maakt. Maar het geloof van een ingebouwd mechanisme, als van Adorno, ontmant de mens tot een biologisch wezen, dat nauwelijks te onderscheiden is van de gieren, kraaien en raven.

Het moet een bioloog vergeven kunnen worden, wanneer hij per ongeluk de mens als een soort dier ziet. Maar een schrijver moet herinnerd kunnen worden aan wat hij zeer wel geleerd heeft: dat de mens naar het beeld Gods gestempeld is; en dat hem de kennis van goed en kwaad is verleend.

D. W. L. Milo, Dalmally

Redactie ontving

Prof. dr H. J. Franken, *De pün-hopen van het verleden* - Onderzoek naar het wonen in de oudheid met behulp van stratigrafische analyse van ruïneheuvels. 103 blz., f 17,90; uitg. J. H. Kok, Kampen.

J. H. Gunning Jr., *Brochure en brieven uit zijn Leidse tijd (1889-1899)*; ingeleid en bewerkt door drs A. de Lange; 159 blz., f 22,50; uitg. Kok, Kampen.

A. Kamsteeg, *Ambon nu, Ambon sakarang*; fotografie Marianne en Han Hehuat; 96 blz., f 17,90, Kok, Kampen.

Hoe heerlijk is Uw Naam, Woorden uit de Psalmen; fotoboek; 80 blz., f 19,90; Kok, Kampen.

Josine Bergeijk, *Jij hoort er bij!* Jeugd-dagboekje; 84 blz., f 12,90; Kok, Kampen.

Nieuwe liedjes rond de bijbel, een bundel liedjes voor kinderen van 4 tot 12 jaar; tekst: Jan Visser; muziek: Nando en Reina van Essen; 32 blz., f 9,90; Kok, Kampen.

Kerknieuws

Doorn

Op Hemelvaartsdag (31 mei a.s.) zal de kerkdienst van de N.G.K. te Doorn plaats hebben om 9.30 uur in de school „De Wijngaard”, D. v. Bourgondieweg 7 te Wijk bij Duurstede.

Radiokerkdienst - televisiekerkdienst

Op zondag 3 juni zal D.V. een kerkdienst uitgezonden worden via de radio (Hilversum II) door de kerk van Rotterdam-Overschie.

Voorganger: ds G. van den Brink, Aanvang: 17.00 uur.

Op zondag 27 mei zal D.V. de middagdienst van de Ned. Geref. Kerk te Wezep worden uitgezonden voor de televisie.

Voorganger: ds J. D. Houtman.

Aanvang: 17.00 uur.

Gedrukte preken zijn verkrijgbaar bij het prekenbureau van de Ned. Geref. Kerken, Borneolaan 25, Postbus 10009, 1201 DA Hilversum, d.m.v. een briefkaart met f 1,50 aan postzegels extra.

Cassettes met opgenomen preken zijn verkrijgbaar tegen kostprijs bij de Stichting De Brug te Dronten, Breeuwerstraat 25, 8251 HB.

Theologische Hogeschool

Inschrijving volgens art. 16.

Wie door het college van hoogleraren wenssen te worden ingeschreven voor de studie aan de Theologische Hogeschool te Apeldoorn (artikel 16 van het reglement) worden D.V. op maandag 25 juni 1984 tussen 14.00 en 15.00 uur verwacht in het gebouw van de Hogeschool, Wilhelminapark 4, Apeldoorn.

Vereiste getuigschriften of diploma's en twee pasfoto's dienen te worden meegebracht. Voor inlichtingen over de toelatingseisen kan men zich wenden tot de Theologische Hogeschool, tel. 055-213156 of tot de secretaris van het college van hoogleraren, tel. 055-212900.

Jeugddag G.L.J.C.

Hemelvaartsdag, 31 mei a.s., is het weer zover: Jeugddag. Dit jaar gaan we D.V. naar de Nieuwe Kerk aan de Broederweg te Kampen.

Mevr. M. Vrijmoeth-de Jong en ds G. A. Brucks zullen iets vertellen over de bede 'Uw Koninkrijk kome'. Het koor 'Testimony to the Lord' uit Ruinerwold (Dr.) zal samen met de zaal zingen en optreden. Ook zullen enkele sketches opgevoerd worden.

De toegangsprijs bedraagt f 5,00. Koffie, soep en broodjes zijn verkrijgbaar. Een kollekte zal gehouden worden voor het werk van de Wycliffe Bijbelvertalers.

Voor allerlei informatie kun je terecht bij diverse stands en een royale boekentafel.

Tot ziens dan op 31 mei!

Breda

Wijziging Informatie (blauwe) boekje. Met ingang van 20 mei begint de middagdienst weer op 17.00 uur (in plaats van 16.00 uur).

Preekvoorziening: M.i.v. 10 mei: J. Punt, Abdisstraat 77, 4041 HG Prinsebeek, tel. 076-417727.

Soemba

In de vorige verantwoording staat niet vermeld dat dit was voor de Samenwerkende kerken voor hulp aan Oost-Soemba. Er zijn een tiental kerken die zich in het bijzonder bezighouden met dit werk. Gelukkig zijn er daarnaast nog enkele tientallen kerken die een gift overmaken. Daarnaast zijn er enkele tientallen particulieren die een bijdrage storten. Het is wonderlijk hoe ieder kwartaal weer het voldoende geld aanwezig is. Ik weet dat het niet zo commercieel is, maar eenmaal wil ik mijn dankbaarheid eens uitschrijven. Voor het feit dat er net genoeg geld was op 10 april om de allernoodzakelijkste dingen te betalen. (Overigens wel met hulp van S.O.S.). Gelukkig gaan alle gaven door. En het werk van ds P. P. Goossens en van de kerken op Oost-Soemba ook. Wilt u meedoen? Postgiro 1687238 van de Zendingscommissie van de Ned. Geref. Kerk te Maassluis.

Dit zijn de particulieren, die gaven: DC te A 3 x 25,-; AS te H 110,- + 2 x 20,-; MR te V 100,-; Mw JV te H 300,-; Mw JCVd te K 2 x 20,-; JPK te 'sG 3 x 25,-; JB te W 50,-; Mw JMV te 'sG 3 x 50,-;

ABvW te V 3 x 20,-; Mw AV te 'sG 3 x 30,-; DB te H 10,-; JHB te H 30,-; Mw WMA te 'sG 2 x 100,-; MJB te D 45,-. Hartelijk dank!

Uit breder kring**Tentoonstelling over Geert Grote en de Moderne Devotie**

14 april-24 juni 1984

Zeshonderd jaar geleden stierf Geert Grote. Naar aanleiding hiervan wordt in het Catharijneconvent een tentoonstelling gehouden over deze beroemde prediker en theoloog en de door hem in het leven geroepen geestelijke herleving, de Moderne Devotie.

Op de expositie zijn veel middeleeuwse voorwerpen te zien. Zo zijn er ca. 50 vaak fraai geïllustreerde handschriften, verscheidene incunabelen, een aantal triptieken en sculpturen te zien. Hiermee wordt onder meer een beeld gegeven van de levens- en gedachtenfeer van de Moderne Devotie. Ook kan men zien hoe geloofsleven, geestelijke literatuur en beeldende kunst onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn.

Tegelijk met de tentoonstelling verschijnt een bundel artikelen waarin de geschiedenis en diverse aspecten van de Devotio Moderna nader worden belicht.

Het Catharijneconvent is gevestigd: Nieuwe Gracht 63, 3512 LG Utrecht, tel. 030-313835; 20 minuten van station Utrecht CS of buslijn 2, halte Lange Nieuwstraat.

Geopend: di. t/m vr. 10.00-17.00 uur; za, zon- en feestdagen 11.00-17.00 uur; ma. gesloten.

Toegang: Volwassenen f 3,50; kinderen, 65+ers f 2,-. Houders museum-jaarkaart: gratis.

Kerken in Korea

Van 8 t/m 19 juni '84 vindt er een reis voor predikanten en geestelijke leiders plaats naar Korea. Hierbij zullen een aantal mensen uit West-Duitsland, Zwitserland, Zweden, Nederland en mogelijk nog andere Europese landen betrokken zijn. Ook het vorige jaar was er zo'n reis, en de ervaringen waren uitstekend.

Het kerkelijke leven van Korea trekt wereldwijd de aandacht. Jaarlijks komen er honderdduizenden door bekering „uit de wereld” bij de Christelijke kerken. Dagelijks nemen er zo'n 500.000 gelovigen deel aan de vroege-ochtend-bidstonden. En dit geanimeerde leven wordt in Korea zowel in de opwekkingsgroepen als in de zgn. gevestigde kerken (de grootste zijn de Presbyteriaanse kerken) gevonden. De Kerk van Korea heeft een boodschap aan de kerken overal in de wereld.

Met deze studiereis wordt het mogelijk, een aantal geestelijke leiders uit verschillende kerken van Korea te ontmoeten, en om het kerkelijke leven daar van nabij mee te maken. Gastvrouw voor ons internationale gezelschap is de Young Nak Presbyterian Church (66.000 leden voor één plaatselijke gemeente). De leden van het reisgezelschap worden ondergebracht in een gebouw van een Theologische Hogeschool in Seoul. Verschillende Koreaanse sprekers en spreeksters zullen onderwerpen behandelen over gemeentegroei en gemeentevernieuwing. Er wordt een werkboek met interessante notities ter beschikking gesteld.

Leider van het reisgezelschap is ds A. J. Krol, die Zuid-Korea al enkele malen bezocht, en een boekje schreef over de geschiedenis en de huidige situatie van de Koreaanse kerken. De internationale predikanten-conferentie sluit direct aan op het Internationale Gebedscongres (3-10 juni a.s.). Er is een mogelijkheid om beide gebeurtenissen bij te wonen of één van beide), en toch in aanmerking te komen voor een aanzienlijke reductie op de reis. Vraag voor verdere informatie een brochure over deze reis aan bij: Instituut voor Evangelisatie, afd. Gemeentewerk, postbus 271, 3940 AG Doorn, tel. 03430-15741.

Wie straks studeren gaat...

In augustus is het dan zover. Je gaat studeren aan een universiteit of HBO-instelling. 'n Nieuw begin met een onbekende studie in een onbekende stad met nieuwe mensen. Alles bij elkaar genoeg om er nu al naar uit te kijken en je op voor te bereiden.

Om op een iets gemakkelijker manier ingeburgerd te raken in die nieuwe

Administratie**Administratie-adres:**

Kon Wilhelminalaan 38
3956 TD Leersum
Tel. 03434-54288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementsprijs:

f 45,- per jaar of f 24,- per half jaar.

Buitenland f 55,- per jaar of f 70,- per luchtpost. Gironr. 404945 t.n.v.

Geref. Persver. Opbouw, Brabantlaan 122
2101 SK Heemstede
Tel. 023-285825

Advertentieprijs:

40 ct. per mm.

familieberichten 35 ct p. mm.

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”
Nooitgedacht 3
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

stad, en ook om naast je studie nog iets anders te doen, sluiten veel mensen zich aan bij een studentenvereniging.

In Amsterdam, Delft, Enschede, Groningen en Utrecht zijn er studentenverenigingen die, naast de gezelligheid die je van een studentenvereniging mag verwachten zoals bijv. sociëteitsavonden, feesten, weekends), ook - vanuit een christelijke achtergrond - bezig willen zijn met serieuzere zaken als geloof en vorming. Dat komt bijvoorbeeld tot uiting in „vorming”-weekenden, thema-avonden, bijbelkringen, films, werkgroepen, etc.

Kortom; die studentenverenigingen bieden je een afwisselend pakket aan activiteiten om op zinvolle en gezellige wijze je vrije tijd te besteden, samen met mensen die de combinatie gezelligheid, geloof en vorming ook zo belangrijk vinden.

Wil je informatie of heb je zin om mee te doen aan een kennismakings-tijd in augustus, bel of schrijf dan naar:

VCSA

Postbus 7077, 1007 JB Amsterdam. Tel. 020-123894.

CSR

Oude Delft 251, 2611 HE Delft
Tel. 015-135681.

CSV-ALPHA

Vrijthof T.H.T. Postbus 217,
7500 AE Enschede. Tel. 053-320281.

HENDRIK DE COCK

Nieuwe Kijk in 't Jatstraat 58,
9712 SJ Groningen. Tel. 050-128117.

SSR-NU

Oude Gracht 32, 3511 AP
Utrecht. Tel. 030-316929.

Prof. J. Kamphuis

EEN EEUWIG VERBOND

Het thema van het Verbond komt tegenwoordig weer in allerlei verband aan de orde. Over het Verbond en over de doop als Verbondszegel is het ook gegaan in de tijd van de Vrijmaking, veertig jaar geleden.

De vragen van toen, de grote vragen van de zekerheid van het geloof, hebben in onze tijd wezenlijk nog niets van hun actualiteit verloren. Ze hebben zelfs nieuwe actualiteit gekregen, nu we met een nieuw subjectivisme hebben te maken.

Die overtuiging draagt de schrijver van dit boek uit. Hij heeft 25 jaar als hoogleraar gewerkt in de kerkgeschiedenis en de dogmatiek.

In een afsluitend hoofdstuk spreekt hij ook afzonderlijk over de praktijk van het leven in het Verbond.

Ca. 160 pagina's, gebonden

f 24,95

VERKRIJGBAAR IN DE BOEKHANDEL

vijlbrief haarlem

druktechniek / publicaties / communicatie

Postbus 6080, 2001 HB, Telefoon 023 - 24 90 41

